

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИСТОРИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

YEREVAN STATE UNIVERSITY
FACULTY OF HISTORY

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

ИСТОРИЯ И КУЛЬТУРА
АРМЕНОВЕДЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

HISTORY AND CULTURE
JOURNAL OF ARMENIAN STUDIES

№ 2

ԵՐԵՎԱՆ - ԵՐԵՎԱՆ - YEREVAN
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ, ИЗДАТЕЛЬСТВО ЕГУ, YSU PRESS
2021

*Հրատարակվում է Երևանի պետական համալսարանի
պատմության ֆակուլտետի գիտական խորհրդի որոշմամբ*

Գլխավոր խմբագիր՝ պ.գ.դ., պրոֆ. Էդիկ Մինասյան

Խմբագրական խորհուրդ՝

Աշոտ Մելքոնյան (ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, պ.գ.դ., պրոֆ.), Արամ Սիմոնյան (ՀՀ ԳԱԱ թղթ. անդամ, պ.գ.դ., պրոֆ.), Ալբերտ Ստեփանյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Հայկ Ավետիսյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Լևոն Չուգասյան (արվ.գ.դ., պրոֆ.), Համլետ Պետրոսյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Արման Եղիազարյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Հայկազ Հովհաննիսյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Աշոտ Ներսիսյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Աշոտ Հայրունի (պ.գ.դ., պրոֆ.), Վալերի Թունյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Վանիկ Վիրաբյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Ռաֆիկ Նահապետյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Հակոբ Հարությունյան (պ.գ.դ., պրոֆ.), Հովիկ Գրիգորյան (պ.գ.թ., դոց.), Մխիթար Գաբրիելյան (պ.գ.թ., դոց.), Էդգար Հովհաննիսյան (պ.գ.թ., դոց.):

Главный редактор - докт. ист. наук, проф. Эдик Минасян

Редакционная коллегия:

Ашот Мелконян (академик НАН РА, д.и.н., проф.), Арам Симонян (чл.-кор. НАН РА, д.и.н., проф.), Альберт Степанян (д.и.н., проф.), Айк Аветисян (д.и.н., проф.), Левон Чугасзян (д. иск. н., проф.), Гамлет Петросян (д.и.н., проф.), Арман Егиазарян (д.и.н., проф.), Айказ Оганесян (д.и.н., проф.), Ашот Нерсисян (д.и.н., проф.), Ашот Айруни (д.и.н., проф.), Валерий Тунян (д.и.н., проф.), Ваник Вирабян (д.и.н., проф.), Рафик Напетян (д.и.н., проф.), Акоб Арутюнян (д.и.н., проф.), Овик Григорян (к.и.н., доц.), Мхитар Габриелян (к.и.н., доц.), Эдгар Оганнисян (к.и.н., доц.).

Editor-in-Chief: Doctor of Sciences, Prof. Edik Minasyan

Editorial Board:

Ashot Melkonyan (Academician of NAS RA, Doctor of Sciences, Prof.), Aram Simonyan (Corresp. Member of NAS RA, Doctor of Sciences, Prof.), Albert Stepanyan (Doctor of Sciences, Prof.), Hayk Avetisyan (Doctor of Sciences, Prof.), Levon Chugaszyan (Doctor of Arts, Prof.), Hamlet Petrosyan (Doctor of Sciences, Prof.), Arman Yeghiazaryan (Doctor of Sciences, Prof.), Haikaz Hovhannisyanyan (Doctor of Sciences, Prof.), Ashot Nersisyan (Doctor of Sciences, Prof.), Asot Hayruni (Doctor of Sciences, Prof.), Valeri Tunyan (Doctor of Sciences, Prof.), Vanik Virabyan (Doctor of Sciences, Prof.), Rafik Nahapetyan (Doctor of Sciences, Prof.), Hakob Harutunyan (Doctor of Sciences, Prof.), Hovik Grigoryan (PhD in History, Associate Prof.), Mkhitar Gabrielyan (PhD in History, Associate Prof.), Edgar Hovhannisyanyan (PhD in History, Associate Prof.).

ISSN 1829-2771

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ / ИСТОРИЯ / HISTORY

Էդիկ Մինասյան - ՀԱՅ-ԹՈՒՐԵԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀՀ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ	6
Эдик Минасян - АРМЯНО-ТУРЕЦКИЕ ОТНОШЕНИЯ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ РА	26
Edik Minasyan - ARMENIAN-TURKISH RELATIONS DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE OF THE RA	28
Էդուարդ Չոհրաբյան - ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳԱՂԱՓՈՐԱԿԱՆ ՓՈԽԱԿԵՐՊՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 1930-1980-ԱԿԱՆ ԹԹ.	31
Эдуард Зограбян - ПРОЦЕСС ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ АРМЯНСКОГО ОБЩЕСТВА В СОВЕТСКОЙ АРМЕНИИ С 1930 ПО 1980-ЫЕ ГОДЫ	39
Eduard Zohrabyan - THE PROCESS OF IDEOLOGICAL TRANSFORMATION OF SOCIETY IN Soviet Armenia in 1930-1980	39
Ֆելիքս Մովսիսյան - ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՄԻՏՔԸ 1840-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ԻՈՒԱՆԴԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՄԱՍԻՆ	40
Феликс Мовсисян - АРМЯНСКАЯ ОБЩЕСТВЕННАЯ МЫСЛЬ ОБ ИРЛАНДСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ ДВИЖЕНИИ 1840-Х ГОДОВ	57
Feliks Movsisyan - ARMENIAN PUBLIC OPINION ON THE IRISH NATIONAL MOVEMENT OF THE 1840s	57
Валерий Тунян - ПОБОРНИКИ ОТРИЦАНИЯ ГЕНОЦИДА АРМЯН	59
Վալերի Թունյան - ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՐԺՄԱՆ ԶԱՏԱԳՈՎՆԵՐԸ	64
Valery Tunyan - DEFENDERS OF THE DENIAL OF THE ARMENIAN GENOCIDE	64
Վանիկ Վիրաբյան - ԱԶԳԱՄԻՋՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԱՆՏԱՆՏԻ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱՆԴՐԿՈՎՎԱՍՈՒՄ 1917 Թ. ՀՐԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՇՐՋՈՒՄԻՑ ՀԵՏՈ	65
Ваник Виравбян - МЕЖЭТНИЧЕСКИЕ СОБЫТИЯ И АНТАНТОВСКИЕ ГОСУДАРСТВА В ЗАКАВКАЗЬЕ ПОСЛЕ ОКТЯБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ 1917 ГОДА	82
Vanik Virabyan - INTERETHNIC DEVELOPMENTS AND THE ENTENTE STATES IN TRANSCAUCASIA AFTER THE OCTOBER 1917 REVOLUTION	82
Սարգիս Գրիգորյան - ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱԿՏԻՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ ԵՎ ՄԵՐՁԱՎՈՐ ԱՐԵՎԵԼՔՈՒՄ	84
Саргис Григорян - АКТИВНОСТЬ АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ИСЛАМИСТОВ НА КАВКАЗЕ И БЛИЖНЕМ ВОСТОКЕ	91
Sargis Grigoryan - ACTIVITY OF AZERBAIJANI ISLAMISTS IN THE CAUCASUS AND IN THE MIDDLE EAST	92
Նարա Սարգսյան - ՀԱՄԻՂՅԱՆ ԶԱՐԴԵՐԻ ՀՈԳԵՔԱՆԱԿԱՆ ԱԶԳԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐՏԱՑՈՒՈՒՄԸ ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐՅԱՆԻ «ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՅ» ԿԻՊԱԿՈՒՄ	93
Нара Саргсян - ОТРАЖЕНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ХАМИДИЙСКОЙ РЕЗНИ В ПРОИЗВЕДЕНИИ АРПИАР АРПИАРЯНА "БАГРОВОЕ ПРИНОШЕНИЕ"	101
Nara Sargsyan - THE REFLECTION OF PSYCHOLOGICAL INFLUENCE OF HAMIDIAN MASSACRES IN ARPIAR ARPIARYAN'S NOVELETTE "THE CRIMSON OFFERING"	101
Էդգար Չախոյան - Վրաստան-ԱՄՆ դիվանագիտական հարաբերությունները Միխեիլ Սաակաշվիլիի նախագահության առաջին շրջանում (2004-2007 թթ.)	102
Эдгар Чахойан - ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ГРУЗИИ И США ПРИ ПЕРВОМ ПРЕЗИДЕНТСКОМ СРОКЕ МИХАИЛА СААКАШВИЛИ (2004-2007 гг.)	112
Edgar Chakhoyan - DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN GEORGIA AND THE USA DURING THE FIRST PERIOD OF THE PRESIDENCY OF MIKHAIL SAAKASHVILI (2004-2007)	113
Արման Տաֆարյան - Օ НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ КОНВЕРГЕНТНОЙ И МУЛЬТИМЕДИЙНОЙ ЖУРНАЛИСТИКИ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ	114
Արման Սաֆարյան - ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՈՆՎԵՐԳԵՆՏ և ՄՈՒԼՏԻՄԵԴԻԱՄԵՂԻԱՅԻՆ ԼՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱԿԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ	118

Safaryan Arman – ON SOME FEATURES OF CONVERGENT AND MULTIMEDIA JOURNALISM IN THE REPUBLIC OF ARMENIA	118
Անդրանիկ Եսայան – ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ՀՅՈՒՄԻՍԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ XVIII Դարի ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՌՈՐԴԻՆ	119
Андраник Есаян – СИТУАЦИЯ В СЕВЕРО-ВОСТОЧНОЙ АРМЕНИИ В ПЕРВОЙ ЧЕТВЕРТИ 18 ВЕКА	125
Andranik Yesayan – THE SITUATION IN NORTHEASTERN ARMENIA IN THE FIRST QUARTER OF THE 18-TH CENTURY	126
Տարոն Սարոյան - ԹՈՒՐԻԱՅԻ ԵՎ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՇԱՀԵՐՆ ՈՒ ՀԱԿԱՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՎՎԱՍԻ ԱՇԽԱՐՀԱՔԱՐԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԻՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ (2010-2016) ...	127
Тарон Сакоян - ИНТЕРЕСЫ И ПРОТИВОРЕЧИЯ ТУРЦИИ И РОССИИ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ В НОВЫХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ РЕАЛИЯХ (2010-2016)	136
Taron Sakoyan - INTERESTS AND CONTRADICTIONS BETWEEN TURKEY AND RUSSIA IN THE SOUTH CAUCASUS IN NEW GEOPOLITICAL REALITIES (2010-2016)	136
Majid Karimi - THE ETIMOLOGY AND ORIGINS OF THE NAME NAKHICHEVAN FROM THE HISTORICAL SOURCES	137
Մաջիդ Քարիմի - ՆԱԽԻՋԵՎԱՆ ԱՆՎԱՆ ՍՏՈՒԳԱՔԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ և ԾԱԳՈՒՄԸ ԸՍՏ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԻ	147
Маджид Карими - ЭТИМОЛОГИЯ И ПРОИСХОЖДЕНИЕ НАЗВАНИЯ НАХИДЖЕВАН ПО ИСТОРИЧЕСКИМ ИСТОЧНИКАМ	147
Օֆելյա Դարբինյան - ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅԵՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ	148
Офелия Дарбинян - ОСОБЕННОСТИ РЕПАРТАЦИИ ЛИВИНСКИХ АРМЯН, РЕЗУЛЬТАТЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ (1946-1949 ГГ.)	158
Ofelya Darbinyan - PECULIARITIES, RESULTS AND CONSEQUENCES OF THE REPATRIATION OF THE LEBANESE-ARMENIANS (1946-1949)	158
Արևշատ Մինասյան - ՈՒՐՈՒԳՎԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԸ	159
Аревшат Минасян - АРМЯНСКАЯ ОБЩИНА УРУГВАЯ	164
Arevshat Minasyan - THE ARMENIAN COMMUNITY OF URUGUAY	164
Միքայել Միքայելյան - ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԱՏԹԵՈՍ II ԻԶՄԻՐԼՅԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՌՈՒՍԱՑ ԿԱՅՍՐ ՆԻԿՈԼԱՅ II-Ի ՀԵՏ	166
Микаел Микаелян - ВСТРЕЧА КАТОЛИКОСА ВСЕХ АРМЯН МАТТЕОСА II ИЗМИРЛЯНА С РОССИЙСКИМ ИМПЕРАТОРОМ НИКОЛАЕМ II	172
Mikayel Mikayelyan - MEETING OF CATHOLICOS OF ALL ARMENIANS MATTEOS II IZMIRLYAN WITH RUSSIAN EMPEROR NICHOLAS II	172

**ՀԱՐԿԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ / АРХЕОЛОГИЯ И ЭТНОГРАФИЯ /
ARCHAEOLOGY AND ETHNOGRAPHY**

Սամվել Մկրտչյան - ԷԹՆԻԿ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԻՇՈՂՈՒԹՅԱՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅՈՑ ՏՈՆԱԾԻՍԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹՈՒՄ	173
Самвел Мкртчян – ПРОЯВЛЕНИЕ ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ И ИСТОРИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ В АРМЯНСКОЙ ПРАЗДНИЧНООБРЯДНОЙ КУЛЬТУРЕ	178
Samvel Mkrtychyan - MANIFESTATIONS OF ETHNIC IDENTITY AND HISTORICAL MEMORY IN THE ARMENIAN FESTIVAL AND RITUAL CULTURE	178

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԵԹՈՂԱԿԱՆ / УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ / EDUCATIONAL-METHODOLOGICAL

Մերի Հովհաննիսյան - ՆԱԽԱԳԾԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԱՌԱՆՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	180
Мери Оганнисян - <i>ОСОБЕННОСТИ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ</i>	186
Meri Hovhannisyanyan - PECULIARITIES OF PROJECT-BASED LEARNING	186

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔ

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ԵՎ ՆԿԻՐՎԱԾ ԱՆՎԱՆԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԱՐՏԱԿ ՄՈՎՍԻՍՅԱՆԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ .. 188
ՏԵՂԻ Է ՈՒՆԵՑԵԼ ՊԱՏՄԱԲԱՆԻ ՕՐԿԱՆ ՆԿԻՐՎԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀՆԳՕՐՅԱ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ 190
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒՆԵՏՈՒՄ ՏԵՂԻ Է ՈՒՆԵՑԵԼ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ
ՆԿԻՐՎԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ 192

ՄԵՐ ԵՐԱՆՏԱԿՈՐՆԵՐԸ

НА ПЕРЕКРЕСТКЕ ИСТОРИЧЕСКИХ И ЕСТЕСТВЕННЫХ НАУК 194

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ 196

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS 197

«ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹ» ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆՂԵՍԻ
ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ՀԱՐԹԱԿՈՒՄ ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ 198

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ

Մերի Հովհաննիսյան

ՆԱԽԱԳԾԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

«Մենք փորձառությունից չենք սովորում:
Մենք սովորում ենք մեր փորձառության մասին
դատողություններով անդրադարձ կատարելուց»:
Ջ. Դյուի

Հիմնաբառեր. Նախագծային ուսուցման տեխնոլոգիա, նախագծային գործունեություն, քննադատական մտածողություն, հետազոտական հմտություններ, սովորողակենտրոն ուսուցում, մանկավարժական աքսելոգիա:

Ուսուցման գործընթացում անհրաժեշտաբար առաջ են գալիս ուսումնական գործունեության նոր ձևեր, մեթոդներ, տեխնոլոգիաներ, որոնք զարգացնում են սովորողների լեզվամտածողությունը, խոսքային կարողությունը, ձևավորում են իմացական կայուն կառույցներ, որոնք ժամանակի ընթացքում դառնում են ինքնակառավարվող: Ուսուցման ժամանակակից նմանօրինակ տեխնոլոգիաներից է նախագծային ուսուցումը, որը՝ որպես հետազոտական, պրոբլեմային, ստեղծագործական մի շարք մեթոդների և սովորողների որոշակի գործողությունների հաջորդականությունների, հնարների համադրություն, իրականացվում է տրված առաջադրանքը կատարելու նպատակով: Նշված տեխնոլոգիայի հիմնական նպատակն է սովորողներին տալ հնարավորություն՝ գործնական առաջադրանքների լուծման գործընթացում ինքնուրույն ձեռք բերելու գիտելիքներ: Նախագծային տեխնոլոգիայի հիմքում ընկած են սովորողի ճանաչողական, համագործակցային, հետազոտական հմտությունների, սեփական գիտելիքներն ինքնուրույն ձևակերպելու, փաստերը համադրելու, տեղեկատվական տարածքում կողմնորոշվելու, քննադատական մտածողության ձևավորումն ու զարգացումը: Նախագծային տեխնոլոգիայի կիրառումը հնարավորություն է տալիս ձեռք բերելու գիտելիքներ, ձևավորելու կարողություններ՝ կոնկրետ հանձնարարություններ ծրագրելու և ինքնուրույն իրականացնելու միջոցով: Այս դեպքում մանկավարժը ստանձնում է մշակողի, համակարգողի, փորձագետի և խորհրդատուի դեր: Նախագծային ուսուցման տեխնոլոգիայի արդյունքը տեսանելի և հրապարակված աշխատանքն է: Իրականացման փուլերն են հիմնահարցի ձևակերպումը, աշխատանքային խմբի (խմբերի) ձևավորումը, աշխատանքի բաժանումը, խմբերի, անհատների ինքնուրույն աշխատանքը, հետազոտությունը, ստացված արդյունքների ընթացիկ քննարկումները, կատարված աշխատանքների ներկայացումը (նախօրոք որոշվում է ներկայացման ձևը՝ տեսանյութ, ֆոտոշարք, հոդված կամ բնագիր), սովորողների աշխատանքների գնահատումը (դասավանդողի և սովորողների կողմից) և հետագա աշխատանքի ուղիների նախանշումը:

Բովանդակային գիտելիքը և հասկացությունների ըմբռնումը ինքնին բավարար չեն մերօրյա աշխարհում: Սովորողները պետք է կարողանան քննադատաբար մտածել, խնդիրներ լուծել, իրենց դրսևորել համագործակցային աշխատանքում: Կրթական բարեփոխումները, զարգացման ուղղությունները պահանջում են ուսումնական գործընթացի կազմակերպման նոր ձևեր, տեխնոլոգիաներ, որոնցից մեկը նախագծային ուսուցումն է:

Նախագծային ուսուցումը դասավանդող(ներ)ի ու սովորող(ներ)ի համատեղ կրթական գործունեությունն է, որը նպատակաուղղված է որևէ հիմնախնդրի տեսական կամ

* Հոդվածը ներկայացվել է 08.12.2021 թ., գրախոսվել՝ 21.12.2021 թ., ընդունվել տպագրության՝ 30.12.2021 թ.:

գործնական լուծմանը: Այն ակտիվ և հարցումների վրա հիմնված ուսուցում է, որը հակադրվում է ուսումնական նյութը սուկ անգիր անելու գործընթացին¹:

Սովորողների նախագծային գործունեությունը նրանց մտածողության զարգացման լավագույն միջոցներից մեկն է, որը համապատասխանում է կրթության արդի խնդիրներին և կարող է դառնալ կրթության բովանդակության բարեփոխումների հիմնական բաղադրիչներից մեկը թե՛ դպրոցում, թե՛ բուհում:

Նախագծային ուսուցման հիմնական նպատակներն են՝

- նպաստել սովորողի ինքնագնահատականի բարձրացմանը՝ հնարավորություն ստեղծելով, որ յուրաքանչյուրն իրեն համարի ընդունակ,
- սովորողների մոտ ձևավորել համագործակցային և մյուսներին գնահատելու կարողություններ,
- զարգացնել սովորողի քննադատական մտածողությունը, նպաստել առաջադրված խնդիրը լուծելու ուղիների որոնման հմտության ձևավորմանը,
- զարգացնել սովորողների հետազոտական կարողությունները (բացահայտել հիմնախնդիրը, հավաքել անհրաժեշտ տեղեկություններ, դիտարկել գործընթացները, ընդհանրացնել և այլն) և վերլուծական մտածողությունը:

Կրթությունը կոչված է ձևավորելու և զարգացնելու սովորողների նախագծային ստեղծագործական մտածողությունը: Լավագույն, սեփական լուծումը գտնելու ձգտումն ուսուցման հիմնական շարժառիթն է նախագծային կրթությունում²:

Նախագծային ուսուցման տեխնոլոգիան սկսվել է կիրառվել XVIII դարում Եվրոպայի ճարտարապետական դպրոցներում: Հետագայում XX դարակազմին, Ջոն Դյուի կողմից պրագմատիկ մանկավարժության հիման վրա մշակվել է նախագծերի մեթոդը, որի հիմնական գաղափարը «սովորելով անելն էր»³: Նախագծային ուսուցման հիմքում դրվեց Դյուի այն համոզմունքը, որ «ուսուցիչը դպրոցում է ոչ թե երեխային որոշակի գաղափարներ պարտադրելու կամ նրա մոտ որոշակի սովորություններ ձևավորելու համար, այլ այնտեղ է որպես համայնքի անդամ՝ ընտրելու այն ազդեցությունները, որոնք պետք է ազդեն երեխայի վրա և օգնեն նրան պատշաճորեն արձագանքել դրանց: Ուիլյամ Հերդ Կիլպատրիկը հիմնվեց իր ուսուցչի՝ Դյուիի տեսության վրա՝ նախագծային մեթոդը ներկայացնելով որպես նրա ուսուցման պրոբլեմային մեթոդի բաղադրիչ⁴:

Թոմաս Մարքեմը (2011) սահմանեց նախագծային ուսուցումը որպես ուսումնական գործընթացում իմանալն ու անելը ինտեգրող տեխնոլոգիա⁵: Նախագծային ուսուցման տեխնոլոգիայի արդյունքը տեսանելի աշխատանքն է, որը նպատակաուղղված է տարբեր կարողությունների ու հմտությունների ձևավորմանն ու զարգացմանը, որոնց թվում են որոնողական, հետազոտական, համագործակցային, ռեֆլեկտիվ հմտությունները, կառավարման կարողությունները:

Նախագծային ուսուցման տեխնոլոգիան ունի իրականացման հստակ փուլեր՝ հիմնահարցի ձևակերպումը, հետազոտական խմբի (խմբերի) ձևավորումը, աշխատանքի բաժանումը, խմբերի կամ առանձին սովորողների ինքնուրույն աշխատանքը, հետազոտությունը, ստացված արդյունքների ընթացիկ քննարկումները, կատարված աշխատանքների ներկայացումը (նախօրոք որոշվում է ներկայացման ձևը՝ տեսանյութ, ֆոտոշարք, հոդված կամ բնագիր), սովորողների աշխատանքների գնահատումը (դասավանդողի ու սովորողների կողմից) և հետագա աշխատանքի ուղիների նախանշումը:

Տարբերակում են նախագծերի հետևյալ տեսակները՝

- ըստ սովորողների գործունեության՝ առարկայորեն կողմնորոշված, հետազոտական, ստեղծագործական, տեղեկատվական, դերային,
- ըստ բովանդակության՝ միջառարկայական և մոնոնախագծեր,
- ըստ հարաբերությունների բնույթի՝ ներդասարանային, միջդասարանային, տարածաշրջանային, համապետական, միջազգային,

¹ St'u Markham T., Project Based Learning. Teacher Librarian, 2011, 39(2), pp. 38-42, Knoll M., The project method: its origin and international development. Journal of Industrial Teacher Education, 1997, 34 (3), pp. 59-80:

² St'u Нартова О.В., Инновационные технологии в образовании: проектная методика / Качество образования: системы, технологии, инновации: материалы международной научно-практической конференции, Барнаул: Изд-во АлгГТУ, 2007, с. 316-317:

³ St'u Bender William N., Project-Based Learning: Differentiating Instruction for the 21st Century. Thousand Oaks, 2012, CA: Corwin Press, p. 42:

⁴ St'u Kilpatric W. H., The Project Method//Teachers College Record, 1918, 19 September, pp. 319-334:

⁵ St'u Markham, T. (2011). Project Based Learning. Teacher Librarian, 39(2), pp. 38-42:

- ըստ տևողության՝ փոքր նախագծեր՝ մինչև մեկ շաբաթ, կարճաժամկետ՝ մինչև մեկ ամիս, միջնաժամկետ՝ մինչև կես տարի, երկարաժամկետ՝ կես տարուց ավելի),
- ըստ մասնակիցների թվի՝ անհատական, խմբային, միջխմբային:

Ստեղծագործական նախագիծը ենթադրում է նախագծի ստեղծման գործում ոչ ավանդական մոտեցում, տեղեկատվական նախագծի հիմքում համացանցային աղբյուրներն են, դերային նախագիծն առավելապես ունի սյուժետային ներկայացման ձևաչափ: Հետազոտական նախագծերը ընտրում են սովորողները և հետազոտությունները կատարում կա՛մ ինքնուրույնաբար, կա՛մ մանկավարժի հետ համատեղ:

Նախագծային աշխատանքի կազմակերպումը պահանջում է հստակ քայլաշար.

1. նախագծային թեմայի ընտրություն,
2. թեմայի տրոհում ենթաթեմաների,
3. հետազոտական աշխատանք իրականացնող խմբերի ձևավորում,
4. տեղեկատվության հավաքագրում,
5. տեղեկատվությունների քննարկում և մշակում,
6. թեմայի վերաբերյալ եզրահանգումների ձևակերպում,
7. հետազոտական հաշվետվության նախապատրաստում,
8. նախագծի պաշտպանություն,
9. արդյունքների ամփոփում:

Այսպիսով՝ նախագիծն ունի կառուցվածքային հինգ փուլ՝

1. խնդրի կամ հիմնահարցի առաջադրում,
2. նախագծում,
3. տեղեկատվության որոնում,
4. նախագծի ստեղծում,
5. նախագծի պաշտպանություն:

Նախագծային ուսուցում կազմակերպելիս հարկ է ապահովել նախագծի իրականացման փուլերի ճիշտ հերթագայությունը և նրանց հատկացվելիք ժամանակի իրատեսական համամասնությունը:

1-ին փուլ՝ խնդրի կամ հիմնահարցի առաջադրում, նպատակադրում: Մանկավարժը հանձնարարում է նախագծի թեման, սահմանում է հիմնահարցը, ձևակերպում նպատակներն ու խնդիրները: Սովորողները ընկալում են իրենց առջև դրված խնդիրը ու դրանից բխող նպատակները:

2-րդ փուլ՝ նախագծում (գործունեության տարբերակների քննարկում, իրականացման միջոցների և եղանակների ընտրություն, պարտականությունների բաշխում): Դասավանդողը կազմակերպում է նախագծի ստեղծման գործընթացը, սովորողներին բաժանում է խմբերի, բաշխում վերջիններիս դերերը խմբերում, սահմանում է նախագծային տեխնոլոգիայի կիրառման արդյունքը: Սովորողները ծրագրում են աշխատանքը, քննարկում գործունեության տարբերակները, ընտրում արդյունքների և ներկայացման ձևերն ու եղանակները:

3-րդ փուլ՝ ինքնակրթություն, տեղեկատվության որոնում: Մանկավարժը նախագծի ստեղծման նշված փուլին չի մասնակցում: Նա ընդամենը խորհրդատվություն է տրամադրում սովորողներին՝ վերահսկելով խմբերի աշխատանքը, տալիս նոր գիտելիք: Սովորողներն աշխատում են ինքնուրույն, որոնում են նախագծի ստեղծման համար անհրաժեշտ նյութեր, խորհրդակցում են միմյանց հետ:

4-րդ փուլ՝ նախագծի ստեղծում, հետազոտական գործունեություն: Մանկավարժը դիտում է սովորողների ներկայացումները, անհրաժեշտության դեպքում խորհուրդներ է տալիս՝ նրանց նախապատրաստելով նախագծի պաշտպանությանը: Սովորողները կատարում են հետազոտություններ, համադրում, վերլուծում են տեղեկությունները, ստեղծում են նախագիծը, պատրաստվում պաշտպանությանը:

5-րդ փուլ՝ արդյունքների ընդհանրացում, հանրայնացում, շտկողական գործունեություն, նախագծի հրապարակային պաշտպանություն: Մանկավարժը, դիտելով սովորողների նախագծերը, հարցեր է ուղղում, անհրաժեշտության դեպքում ուղղորդում է, գնահատում նրանց կատարած աշխատանքը և խնդրի լուծման ինքնատիպությունը: Սովորողները ներկայացնում են ուսումնական նախագիծը, մասնակցում են խմբային վերլուծությանը, արդյունքների գնահատմանը, հարցեր են ուղղում միմյանց: Երբ սովորողները դեմ առ դեմ են կանգնում խնդիրներին՝ առանց պատրաստի լուծումների, նրանք բազմաթիվ հարցադրումներ են անում, և հնարավոր է, որ առավել ճշգրիտ լուծումների հանգեցն իրենց քննադատական մտածողությամբ: Իրականացված նախագծի

արդյունքների հրապարակային պաշտպանությունը բարձրացնում է սովորողի ինքնագնահատականը՝ նպաստելով նրա սոցիալականացմանը:

Սովորողները իրականացնում են տեղեկատվության որոնում ու հավաքագրում՝ գրականության աղբյուրները, զանգվածային լրատվական միջոցները, համացանցն օգտագործելով: Դասավանդողը սովորողների ուշադրությունը բևեռում է տեղեկատվության հավաքման այնպիսի մեթոդների, ինչպիսիք են դիտարկումը, անկետավորումը, սոցիոլոգիական հարցումը, փորձի իրականացումը: Գրականությունից օգտվելու համար մանկավարժը սովորեցնում է սեղմագրման սկզբունքները: Սովորողները յուրացնում են տեղեկատվության հավաքման հմտությունը, զարգացնում են տեղեկատվությունը համենմատելու, դասակարգելու, վերլուծելու և համադրելու ընդունակությունը: Սովորողներից պահանջվում են խոր ըմբռնում ու իմաստավորում, փաստերի վերլուծություն ու եզրակացություն անելու հմտություն, ստացված տվյալների համակարգում: Ընդ որում՝ մշակվում են փորձերի, սոցիոլոգիական հարցումների և անկետավորման արդյունքները: Այս փուլում սովորողներին նախագծի ներկայացման ձևի ընտրության մեջ առավելագույն ինքնուրույնություն է ընձեռվում:

Նախագծային գործունեության վերջնական արդյունքը ներկայացվում է զեկուցման, համակարգչային ներկայացման կամ ստենդային հոդվածի ձևով: Կատարվում է արդյունքների ամփոփում և ներկայացում տարբեր ձևերով՝ ըստ նախապես որոշված ձևաչափի: Դասավանդողը լսում է և նպատակային հարցեր առաջարկում կամ ելույթ ունենում որպես սովորական մասնակից: Դասավանդողը գնահատում է սովորողների ջանքերը, նրանց ստեղծարարությունը, տեղեկությունների աղբյուրների օգտագործման որակը, աշխատանքի շարունակականության հնարավոր լինելը, նախագծի որակը:

Արդյունքների ներկայացման փուլը ներառում է չափորոշչային հետևյալ տարրերը.

Չափորոշիչներ	Միավորներ /20 միավոր/	Աշխատանքների արդյունքներ
Կողմնորոշում տեղեկատվության աղբյուրներում	3 2 0	Հավաքված է ամբողջ տեղեկատվությունը: Հավաքված է քիչ տեղեկատվություն: Տեղեկատվությունը թեմային չի առնչվում:
Հասկացությունների ճիշտ կիրառումը	3 2 1	Թեմայում լավ է կողմնորոշվում: Միջին մակարդակ: Ցածր մակարդակ:
Դրված խնդրի լուծման ստանդարտ մոտեցումներ	1 0	Առկա են: Բացակայում են:
Աշխատանքի կատարման տեխնոլոգիականությունը	1 -1 1 1 1	Աշխատանքի ժամկետները պահպանված են: Աշխատանքի ժամկետները պահպանված չեն: Կատարված է աշխատանքի վերլուծությունը: Ներկայացված են նկարներ, ցուցապաստառներ: Օգտագործված են տեխնիկական միջոցներ:
Աշխատանքի հաշվետվության ձևակերպումը	1 0	Պահանջներին համապատասխանում է (վերնագիր, ներածություն, հիմնական մաս, վերջաբան, գրականության ցանկ): Պահանջներին չի համապատասխանում:

Մուլտիմեդիա-ներկայացում	1	Աշխատանքի ձևակերպումը նպաստում է ըմբռնմանը:
	-1	Աշխատանքի ձևակերպումը շեղվում է բուն բովանդակությունից:
	1	Օգտագործված են տեխնիկական միջոցներ (թվային տեսախցիկ, թվային մանրադիտակ, սկաներ):
Նախագծի պաշտպանությունը (բանավոր ելույթը)	1	Ջեկուցումը կարդացվում է սեղմագրով:
	2	Ջեկուցումը կարդացվում է առանց սեղմագրի օգտագործման:
	1	Գրագետ խոսքի տիրապետում:
	-1	Ոչ գրագետ զեկուցման շարադրանք:
	1	Հարցերին հեշտորեն պատասխանելու կարողություն, պատասխանների ճշգրտություն:
	-1	Ինքնատիրապետում, վստահություն, նյութի շարադրման հստակություն:
-2	Նախագիծը պաշտպանելիս ոչ ճշգրիտ վարքագիծ: Ժամանակաչափի անտեսում:	

Նախագծային աշխատանքը թույլ է տալիս յուրաքանչյուր սովորողի գիտելիքներն ու կարողությունները գնահատել համալիր կերպով: Նախագծային աշխատանքի ստեղծագործական հաշվետվությունը կարելի է համարել ամփոփիչ որակավորում (քննություն): Այդ դեպքում դասավանդողը յուրաքանչյուր աշխատանքի համար գրախոսություն պետք է պատրաստի: Ներկայացումից հետո խիստ կարևոր է սովորողների հետ քննարկել արդյունքները, նշել դրականը, քննարկել թերություններն ու նշել նախագծային աշխատանքների բարելավելու կապակցությամբ սովորողների առաջարկները (ռեֆլեքսիայի սկզբունք)¹:

Նախագծային մեթոդով դասի օրինակ: «Սոցիալական մանկավարժություն» մասնագիտության երկրորդ կուրսի «Մանկավարժական արքեոլոգիա» դասընթացում «Մ. Մոնտենի արժեքանական հայացքները» թեմայի ուսուցման ժամանակ կիրառել ենք նախագծային մեթոդը: Կուրսը բաժանեցինք խմբերի: Նախագծերի իրականացման ժամանակ բաշխեցինք պարտականությունները ուսանողների միջև և սահմանեցինք յուրաքանչյուրի պատասխանատվությունը՝ ընդհանուր առմամբ նախագիծը կատարելու համար:

Սովորողների կողմից կատարվեց նախագծի թեմայի ընտրություն, դրա հիմնավորում, աշխատանքային պլանի կազմում, որը հաստատվեց մեր կողմից: Այնուհետև ընտրվեց համապատասխան գրականություն, և կատարվեց անհրաժեշտ տեղեկատվության աղբյուրներից օգտվելու հիմնավորում: Հաստատվեց հետազոտական աշխատանքի կատարման փուլերի ժամանակացույցը, կատարվեց պարտականությունների բաշխում:

Ուսանողներին նախապես հանձնարարել էինք կարդալ Մ. Մոնտենի «Փորձեր» աշխատությունը և կազմել հեղինակի արժեքանական հայացքներին վերաբերող նախագծային հետազոտական աշխատանք՝ մասնավորապես անդրադարձնալով կրթության արժեքային մոտեցումներին և գիտելիքը դիտարկելով որպես բարձրագույն արժեք: Շատ կարևոր է անդրադարձնալ նախագծի (ընտրված թեմայի) վերաբերյալ տեղեկություններին,

¹ St' u Лазарев В.С., Новое понимание метода проектов в образовании // Проблемы современного образования, 2011, №6, с. 35-43.

ցույց տալ ուսումնասիրվող թեմայի արդիականությունը: Դրա համար էլ նախագծի սկզբնական մասում՝ բացատրագրում, ուսանողների առաջին խումբը հիմնավորեց ընտրված թեմայի արդիականությունը՝ տալով հետևյալ հարցերի պատասխանները՝ ինչո՞ւ է ընտրված այդ թեման, ինչո՞վ է այն հետաքրքիր, ո՞րն է նրա նշանակությունը:

Ուսանողների երկրորդ խումբը սխեմայի ձևով ներկայացրեց նախագծի հիմնական բովանդակությունն ու կառուցվածքային տարրերը: Սովորողը նախքան հետազոտություն սկսելը կարող է չպատկերացնել, թե հատկապես ինչ աշխատանք պետք է կատարի, բայց պահանջվում է, որ նախապես հստակ իմանա, թե ինչ հաջորդականությամբ պետք է իրականացնի հետազոտական աշխատանքը:

Ուսանողների երրորդ խումբը գրավոր նյութի վերլուծությամբ, նկարագրությամբ, համապատասխան հարցադրումներով և կառուցվածքի հիմնավորմամբ ներկայացրեց հետազոտական աշխատանքը: Ըստ նախապես հաստատված հետազոտության պլանի՝ սովորողները հաջորդաբար ներկայացրին ուսումնական գործընթացի և մանկավարժի մասին մոնտենյան մոտեցումները, բացահայտեցին դրանց արժեքային կողմը կրթության համատեքստում: Յուրաքանչյուր խմբից մեկական ներկայացուցիչ նախագիծն ամփոփեց՝ ներկայացնելով եզրակացություն և ելնելով աշխատանքի կատարման բնույթից, ինչպես նաև հիմնավորելով գլխավոր վերջնարդյունքները, մեջբերելով հատվածներ Մ. Մոնտենի վերոնշյալ աշխատությունից:

Սովորողները, պահպանելով ըստ փուլերի նախագծի կատարման ժամանակացույցը, հաշվի առնելով հետազոտության պահանջները, կատարեցին մեր կողմից տրված նախնական և ընթացիկ գործողություններն ու հանձնարարությունները: Իրականացվեցին եզրափակիչ աշխատանքները՝ հետազոտության վերջնարդյունքների ամփոփում, կազմում, ներկայացում, քննարկում:

Այսպիսով՝ հետազոտության կատարման ընթացքում ուսանողները պահպանեցին նախագծային աշխատանքի հետևյալ տրամաբանական հաջորդական սխեման՝

- 1) ընտրված թեմայի այժմեականության հիմնավորում,
- 2) հետազոտության նպատակի և խնդիրների բացահայտում,
- 3) հետազոտության օբյեկտի և առարկայի հիմնավորում,
- 4) հետազոտության իրականացման մեթոդի (մեթոդիկայի) ընտրություն,
- 5) հետազոտության գործընթացի նկարագրություն,
- 6) հետազոտության արդյունքների վերլուծություն,
- 7) ստացված արդյունքների գնահատում և հետևությունների ձևակերպում:

Ուսանողները կազմել էին արժեքանական տերմինների բառարան. նախագծի սկզբում ներկայացրին առավել հաճախ կիրառվող տերմինները, պարտադիր պահանջ էր, որ այդ տերմինները ուղղակիորեն առնչվեն նախագծի հիմնական թեմային: Աշխատանքն ավարտեցին կից ներկայացված գրականության ցանկով: Նախագծի վրա աշխատելիս ուսանողներն օգտագործել էին տեղեկատվության տարբեր աղբյուրներ: Այդ իսկ պատճառով նախապես սովորողներին ծանոթացրել էինք հեղինակային իրավունքին և տեղեկատվության տարբեր աղբյուրներից նյութերի կամ փաստերի օգտագործման պայմաններին, այդ թվում՝ համացանցից օգտվելու հնարավորություններին:

Ուսուցման այս տեխնոլոգիայի կիրառումը մեզ հնարավորություն տվեց արդյունավետ դարձնելու ուսուցման գործընթացը. ուսանողները ձեռք բերեցին ինքնուրույնաբար սովորելու և ստեղծագործելու, դրսևորելու հետազոտություն կատարելու հմտություններ, ծանոթացան գիտահետազոտական աշխատանքների կատարման ձևաչափերին, որոնք նրանց անհրաժեշտ են բարձրագույն մասնագիտական կրթություն ստանալիս: Սակայն նախագծային մեթոդը կիրառելիս անհրաժեշտ է հիշել, որ այս մեթոդը չի կարող ներառել մեկ դասընթացի ողջ ծավալը ու երկար ժամանակ է պահանջում. շատ աշխատատար է: Ըստ մեր փորձի՝ նախագծային ուսուցումն առավելագույնս արդյունավետ է որպես ավանդական ուսուցման մեթոդների խիստ կարևոր լրացում:

Ազատ դաստիարակության գաղափարից ծնվելով՝ ներկայումս նախագծային ուսուցման տեխնոլոգիան վերածվել է մշակված և կառուցվածքային հստակ բաղադրիչներով տեխնոլոգիայի, որի էությունը նույնն է մնում՝ *խթանել որոշակի խնդիրների նկատմամբ սովորողների հետաքրքրությունը, ինչը ենթադրում է համալիր գիտելիքների տիրապետում, կանխատեսել այդ խնդիրների լուծումը նախագծային գործունեությամբ, գարգացնել ստացած գիտելիքների գործնական կիրառման ունակություն, քննադատական մտածողություն*: Նախագծային տեխնոլոգիան միավորում է գիրք կարդալու ու զանազան տեղեկատվական աղբյուրներից օգտվելու գործընթացները: Այս տեխնոլոգիան

դիտարկվում է որպես սովորողակենտրոն ուսուցման մի տարբերակ, որն էապես բարձրացնում է ուսուցման արդյունավետությունը և սովորողների մոտիվացվածությունը: Թեև սովորողների մեծ մասը հակված է կարճաժամկետ կամ միջնաժամկետ նախագծեր իրականացնելու, հարկ է նկատել, որ առավել արդյունավետ են գիտական մտածողություն ձևավորող երկարաժամկետ նախագծերը: Տեխնոլոգիայի արդյունավետ կիրառումը նպատակահարմար է նաև միջառարկայական կապերի համատեքստում:

Мери Оганнисян, ОСОБЕННОСТИ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ. В процессе обучения с неизбежностью возникают новые формы, методы, технологии учебной деятельности, развивающие языковое мышление, речевые способности учащихся, формирующие устойчивые познавательные структуры, которые со временем становятся самоуправляемыми.

Одной из подобных современных технологий обучения является технология проектного обучения, которая как синтез ряда исследовательских, проблемных, творческих методов и последовательностей определенных действий обучающихся осуществляется с целью выполнения поставленной задачи.

Основная цель данной технологии - дать учащимся возможность самостоятельно приобретать знания в процессе решения практических заданий. В основе технологии проектного обучения лежит формирование у учащегося познавательных, социальных, исследовательских навыков, формирование и развитие критического мышления, способности ориентироваться в информационном пространстве, сопоставлять факты, самостоятельно формулировать собственные знания.

Применение технологии проектного обучения дает возможность приобретать знания, формировать умения посредством планирования конкретных заданий и их самостоятельного выполнения. В этом случае педагог берет на себя роль разработчика, координатора, эксперта и советчика. Результатом технологии проектного обучения является видимая и опубликованная работа.

Этапами реализации являются формулирование проблемы, формирование рабочей группы (групп), разделение труда, самостоятельная работа групп, отдельных лиц, исследование, текущее обсуждение полученных результатов, презентация выполненных работ (форма презентации определяется заранее: видеоматериал, фоторяд, статья или оригинал), оценка работ учащихся (преподавателем и учащимися) и планирование дальнейшей работы.

Ключевые слова. Технология проектного обучения, проектная деятельность, критическое мышление, исследовательские навыки, студентоориентированное обучение, педагогическая аксиология.

Meri Hovhannisyan, PECULIARITIES OF PROJECT-BASED LEARNING. New forms, methods and technologies of educational activities inevitably arise in the learning process, developing the language thinking, the speech abilities of students, forming stable cognitive structures that eventually become self-governing.

The project-based learning technology is one of such modern learning technologies, which, as a synthesis of a number of research, problematic and creative methods, and sequences of certain actions of students, is carried out to accomplish the advanced task.

The main goal of the given technology is to give students an opportunity to independently acquire knowledge in the process of solution of practical tasks. The technology of project-based learning is grounded on the formation of the student's cognitive, collaborative, research skills, the formation and development of critical thinking, the ability to orient in the information space, to compare facts, and independently formulate their own knowledge.

The use of the project-based learning technology gives an opportunity to acquire knowledge, form skills through planning specific tasks and their independent performance. In this case, the teacher takes on the role of a developer, a coordinator, an expert and an advisor. The visible and published work is the result of the project-based learning technology.

The stages of implementation are the formulation of the problem, the formation of a working group (groups), the division of labor, the independent work of groups, separate persons, research, the ongoing discussion of the received results, the presentation of the

performed work (the form of presentation is determined in advance: video materials, photos, an article or an original), the evaluation of the works of students (by teacher and students) and the planning of further work.

Key words: Project-based learning technology, project activities, critical thinking, research skills, student-centered learning, pedagogical axiology.

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

ИСТОРИЯ И КУЛЬТУРА

АРМЕНОВЕДЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

HISTORY AND CULTURE

JOURNAL OF ARMENIAN STUDIES

2021, № 2

Գլխավոր խմբագիր՝ Էդիկ Մինասյան
Խմբագիր՝ Միքայել Մալխասյան
Տեխնիկական խմբագիր՝ Տիգրան Ղանալանյան
Սրբագրումը՝ Մերի Հովհաննիսյանի
Համակարգչային ձևավորումը՝ Միքայել Մալխասյանի

Հասցեն՝ 0025, Երևան, Արովյան 52
Адрес-0025, Ереван, ул. Абовяна 52
Address: 0025, Yerevan, Abovyan 52
E-mail: histcultjournal@gmail.com
tel: 060-71-06-00, 055-92-88-00

ԵՊՀ հրատարակչություն, Երևան, Ալ. Մանուկյան 1
«Մեկնարկ» ՍՊԸ տպարան, Երևան, Արովյան 41

Издательство ЕГУ, Ереван, ул. Ал. Манукян 1
Типография ООО “Мекнарк”, Ереван, ул. Абовяна 41

Տպարանակը՝ 300